

ORSZÁGÚT

TAVASZI PORTYÁZÁS

Egy akkora bodros felhő állt az égen, mint egy ismeretlen földrész. A széle tarajos volt, csipkés félszigetek türemkedtek rajta és öblök mélyedtek a testébe s egy helyen, ahol megszakadt a pára, átlátszott friss színében az ég; mintha egy kis kék tó csillogna a nagy felhőföld közepében. Mozdulatlan volt a felleg, kemény, tömör, nem esőthözó, fehér, nagyon fehér, tavaszi: olyan Szentgyörgynapi felleg. Az ember nézi félrefordított fejjel s arra gondol, hogy ilyen lehet az Antarktisz — fehér kontinens a kék tengerben — egy idegen csillagról nézve.

Két szurony villogott a napsütésben.

Két kakastollas ment az úton, szemközt a nagy fehér felleggel. Az egyik öregcsendőr volt, a tollas kalap széle és az inas nyaka között olyan volt a tarkóján a haja, mint a vadgalamb tolla, sötétszürke és fehér, de a bajusza fekete és fényes, mint a varnyü szárnya. A másik fiatal, arca lágyabb és simább, zömök, rövidnyakú, kálvinistaformájú; legénykorban volt még, lehetett olyan huszonöt. Mentek egymás mellett a kövesúton, lépésben, csak csöndesen, az öreg jobbrul, a fiatal balrul, a nap a hátukba sütött, az út előttük futott szélesen, nyílegyenesen, mindig keskenyedve, át a mezőkön, egészen a szemhatár széléig, ahol a levegő rebegett a föld párájában s a szántások tarajára rátámaszkodott a nagy fehér felleg. Végeláthatatlan volt az országút s a semmibe tűnt a föld és ég határán, a fellegbe veszett, mint a bibliai márványlépcső, melyről az ifjú Jákob álmodott egykoron, tavaszi mezőn és kővánkoston fekve.

Mentek az úton ketten, az út olyan volt, mint mindig: szürke kőpor fedte, fehér kilométeroszlop szegte, de az árkokban s az árkon túl a földeken s kaszálókón botladozva s könnyű kis ingben járt a tavasz, a gyöngye szelek erős földszagot hoztak, az

árokparton a fű puha, lengő és fényes, mint a kishyerek haja, az ugarai iskolából nagy, lusta szárnyalással röpül fel az új ének, amit most tanít az új tanító és valahonnan messziről éles és vidám rikantás reppen a nap felé s szinte csillan egyet a fehér fényben, mint a kilótt nyílvevessző. Ki kiált ilyenkor a déli mezőkön, mikor embert se látni sehol s a csönd feszül át a levegőn? Ki tudja, lehet, hogy a libaőrzők a kishíd alatt, lehet, hogy a béresek Soltész úr tagjánál, a halom mögött, ahová három igával mentek ki a répvetők, de lehet, hogy maga a Garabonc, a száműzött paraszt Pán, az ázsiai kis bojtárísten lovagol egy pufók felhőn át a földek felett s vihog széles, tavaszi kedviben. Mert a csudák és titkok, melyek kukoricatöréskor behúzódnak a faluba, istállósarkokban, fosztókák meséjében és kemencekucikban teleltek, ilyenkor Szentgyörgykor lopódzanak ki szülőházjukba, a mezőkre, hol fényes szép delekben jelentetik meg magukat merészen mindazon keveseknek, kik még hisznek bennük: költőknek és falubolondjainak.

— Mikor én a maga korában jártam — mondta az öreg a fiatalnak, mert ő is többnyire azzal a mondattal kezdte, amellyel ősidők óta fordulnak az öregek a fiatalokhoz: — én a maga korában háromszor ekkora őrskörletet portyáztam, mint ez...

Ránéz a fiatalra, hogy van-e annak erre valami szava. S mert látta, hogy hallgat, mert olyan hallgató fajta volt, maga csapta rá:

— Való hogy az ország meg négyakkora volt, gazember meg feleannyi... Zombolyát portyáztam én a maga korában. Avvót csak régen.

— Mikor volt?

— Hát mondjon egy öreg számot.

— Tizenkettőbe...

A másik fölűti a szemit:

— Mér öreg szám ez magának?...

— Akkor születtem én, kilencszáztizenkettőben.

— Aha. De én nyolcban portyáztam Zombolyát.

Egymásra bámulnak, mert látják most, hogy a két kakastoll között mekkora szakadéka fekszik az időnek. Csak mennek, hallgatnak s biztosan éveket számlálnak magukban. Zombolya, kilencszáznolc...

— Legalább tudja, hun az a Zombolya? — kérdi az öregebbik és gyanakszik.

— Én tudom.

— Hát hun?

— Erdélybe.

— Affenét — mondja egyszerűen s kissé sérődötten — Torontálba. Akkora falú volt az, hogy három itteni kitellene belőle. Az volt csak az őrskörlet.

Megmorcolja a szemöldökét:

— Tudja maga, mi az: őrskörlet?

— Tudom.

— Mondja!

— Azt a területet, amelyen az őrs szolgálatot teljesíteni tartozik, őrskörletnek nevezzük...

S megmondja azt, hol van mindez megírva?

— Szolgálati utasítás, kettőszáznegyvenkettő pont...

S kidönti a mejjít, mint a tanalosztály padjában, ha jól megfelelt.

De az öregebbik csak elhessentett a tenyerével egy korai legyet a füle mellől s azt mondta:

— Hát először is nem kettőszáznegyvenkettő az a pont, hanem csak kettőszáznegyvenegy. Másodszer meg most nem a pontot kérdeztem, de a földet, meg a réteket, a tornyokat és az utakat, a szikes legelőket, meg a jó kövéreket, a faluszéleket, a templomtereket, a nagyútcákat és a kisközöket, meg az embereket, akik erre laknak: a jókat és esetteket, a tanyaiaikat, a faluba lakókat, a pásttorembereket, meg a cigánysoriaikat. Egyszóval nem a pontot kértem most, de az őrskörletet, ami

itt van, amit lábbal jár az ember és szemivel lát. Érti-e?...

— Igenis.

— S tudja?

— Tanulom.

— Azt kell: tanulni. Meg furt ismételni. Olyan ez, mint egy kicsiny ország: az nem ismeri, aki idegen benne. Így van ez.

Szétnézett a határban. Fejök felett állt a nap éppen, fényben fürdőzött a mező s árnyéktalan volt minden. A nagy fehér felleg kereken, mozdulatlanul hatalmasodott az ég alján, mintha porcellánból öntötték volna.

— Szép ez annak, aki tud hozzá, — mondta — mert érteni kell a földet...

Elnézett a messzibe:

— Volt nekem egyszer egy csendőröm, régen volt az, de ma is emlékszem rá: Hegyinek hívták, Hegyi Jenő. Borbély volt civilbe, hogy szakadt volna rá a méhely, de nem olyan borbély, mint nálunk a faluba a Gerencsér úr, aki egy mázsza búzáért egy évig nyirja-beretválja a kuncsaftokat s nyáron maga is aratni megy, de városi borbély: női fodrász. Az. No, egyszer igen megjártam vele...

— Lefegyverezték?...

— Hát azt nem, de azért nagy szégyen volt. Mentünk egyszer kocsival a határban, velünk volt a nyárádi bíró, meg egy esküdt. Szép tavaszidő volt, jó meleg, néztük a földeket. Egyszer csak azt mondja a női fodrász:

— Ajnye, de szép ez a fiatal búza. Ugyan kié?... — Sokáig nem szólt senki rá, de aztán szortyantott vagy kettőt a pipán az esküdt s mondja neki:

— Hát ez a Csupa Janié, de nem búza ez a világért se, hanem sűrű csalamádé...

— Így levizsgázott. Rá való nap, már a fél falu mondta az egyszeri csendőrt, meg a Csupa Jani csalamádéját... Le is szerelt aztán, most valahol

Pesten ondolálja az öregasszonyokat. De én is megforgatom azóta a fiatalokat, ha először vagyok velük a földeken, mennyit értenek a paraszti tudományhoz...

Kinyújtotta a kezét jobbra egy tanya felé:

— No, mondja csak, ugyan kicsinál az a sárgakendős asszony ott a kertiföldön?...

A fiatal megnézte jól a sárgakendős asszonyt amint szöszmötölt a kertben.

— Az vet, — mondta, — de igen lassan...

— No, mondja csak, hogy mit...

— Megmondom én látatlanba is. Babnak, borsonak földbe kell már lenni, mert rég tart a jó idő. Vagy dinnyét vet, vagy tököt, de ha egyiket se, akkor biztosan uborkát, mert azokat vetik Szentgyörgykor...

— Az a suttyógyerek meg mért rázogattja a fákat, megmondja-e?

Egy nevendék legény járt a tanyakertvégén s rázta az ágakat a fákon sorjában. Szép, halovány virágba voltak öltözve a fák s ahogy rázogatták, peregtek a földre a viráglevelek, mintha gyöngeszél szökne át a kerten.

A fiatal jól megnézte a fákat s azt mondta:

— Volt a reggel egy jó záporosó s meg kell utána ütögetni az ágakat, mert megül a víz a bokrokban s rohasztja a virágot.

Nem szólt semmit az öregebbik, mert az árokpartról rájuk köszönt két ember. Ott ültek a parton, a kanális cementhidja mellett s ettek.

— Adjon Isten jó napot.

— Adjon Isten jó étvágyat.

— Az van, — mondta a két ember közül a bajszosabbik. Nekieresztette a bicskát a kenyérnek s akkora karéjt szelt, hogy biztosan feljajdul, ha a lábujjára ejti.

Mikor átmentek a cementhidon, azt kérdi az öregebbik kakastollas a másiktól:

— Hát azt tudja-e, mit miveltek ezek?

— Ebédeztek.

— Most azt. De mielőtt ettek vón?
Visszafordul a fiatal, megnézi a két embert, a földet, amit az árokpart szegett, aztán megint a két embert.

— Acatoltak ezek — mondta — de nyilván nem a maguk földjét. Szegődményesek, vagy nap-számra vállalták.

— Azt meg miből látja?

— Én abbul, hogy esznek, pedig még nem húzzák a delet. Aki a magáét dolgozza, az megvárja a harangot, mert sajnálja az időt.

Az öregebb erre nem szólt semmit, csak megbuktatta a fejét, mint aki azt mondja, hogy igen. S mert látta, hogy jól megállotta a három kérdést a fiatal, mint a mesebeli juhászlegény a három nehéz próbát, látta, hogy jól eligazodik a mezőkön s közel van szívéhez a föld, így nem vizsgálta tovább, csak igazított egyet a puskaszíjon, jól megnyújtotta a lépést s ment hangtalanul a jobbszélén, szemközt, egyre szemközt a nagy fehér felleggel.

Mentek így az úton; a meleg vékony ve-rejtéket vont a homlokukra s a por meglepte csizmájukat. Nem szóltak, csöndesek voltak, mint a földek, melyek szétfeküdtek körülöttük gyér zöldben s barna hullámokban, akár a tenger s a fehér káposztalepkék úgy lengtek a táblák felett, mint a sirálymadarak.

S könnyű, déli álomban aludt a föld és a mezőkön elhevert a béke. Mélyen a föld alatt magok serkentek s rögöket feszegettek fiatal száruk, mert csudák és erők élnek a földek alatt, mint a tenger mélyében.

És a földeken akkor átfutott a piroskötös lány.

A Héthold felől jött a lány, a szekéryomon, de egyszer csak átvágott a földeken s futott-futott az országútnak és kiáltott is valamit. Piros kartonkötője izzott a napsütésben, mint a parázs.

Ők ketten akkor bevárták a lányt, mert tudták, nehéz hirt hoz az, aki így átgázol a szép őszi búzán.

Megállt a lány az árok szélén, szökén, ziláltan, mint egy jelenés. A Tuzsa tanyásának a lánya volt, egy békétlen, kötözködő emberé. Szólni akart, de nem birt, csak a melle járt a futástól és két tenyerét arcára tapasztotta:

— Isten...

A többi szó széthullt az ujjai között. Halottat siratnak el így az asszonyok.

Az öregebbik rákiáltott erősen:

— Apáddal van, baj, te?...

A lány rázta a fejét, hogy azzal.

— Ki verte fejbe?

— Tuzsa Pali. A törekrázóval...

Az öregebbik lekapta a válláról a puskát s egy lendüléssel átugrott az árkon. A fiatal utána. Aztán futni kezdtek a földeken s futva tértek rá a szekéryomra, ami a Tuzsa tanyája felé visz... Mert nem lehet tudni, mi történt a Hétholdon, de nehéz fegyver a törekrázó tengely: szintiszta acélból van az.

A földek felett fehér káposztalipék lengtek. A bárándi torony harangja megszólalt s a harangszó olyan lassú méltósággal sétált végig az üres úton, mint az öregpap mise után a Templom-utcán. Éppen dél volt.

Az ég és föld határán egy akkora bodros felhő állt mozdulatlanul, mint egy ismeretlen földrész.

DÉLI SZÉL

Régi viaskodás volt ez: negyven esztendő.

Negyven esztendő előtt huszonkilenc éves volt, éppen tetejibe az életnek, csupa fiatalság, csupa terv és nagy erő. Az arca piros, apró gombszeme feketé s két vállán két bűzászsákot vitt egyszerre a felöntőhöz és úgy szökött fel a garatszék hét falépcsőjén, hogy meg sem csuklott a térde.

Szélmolnár volt. Szegények molnára.

A malmot az apjától örökölte, akit híres nagy molnárnak ismertek mindenütt, a régi és boldog molnárok közül való volt, akiktől még négy napi járóra volt az első kéményes malom. Akkoriban kerültek az alföldi városok szélére a nagy veres malomkémények, amelyek úgy álltak félig a házak között, félig a mezőkön, meredten, füstös torokkal, mint egy háború ágyú. De a szélmolnárok nem félték akkor a veres útegektől, biztak erősen a maguk erejében s a szél erejében, amit ingyen ad nékik Isten, biztak a földesúri regáléban, az ősi malomtartási jogban, ami nehezen adott földet idegen malmok alá s biztak a népekben, a falusiakban, akik a városban a kenyeret se ették meg, mert úgy mondták átjárja azt az újmalom gőze s valami masinaszaga van.

— Szél és víz ereje törje a búzát, mert az a liszta erő — mondták a régi öregek s hordták a fehér kenderzsákokat a régi malmokba, amelyek országútak mentén a kicsiny malmok tetején állottak s maradós déli szél keverte a vitorlájukat. A gőzmalmok meg örölték az uradalmak s a városiak gabonáját, ott feküdtek városvégeken, reggelenkint rekedt dudabögéssel indult meg bennük a gép, rázta a vékony falakat a vastag hajtósíj s esténkint tüzfényben égett rajtuk a sok ablak s olyanok voltak ilyenkor az újmalom, mintha hosszú vonatok állnának a mezők határán. De átjönni még nem

mertek a földeken, csak vártak s kéményük füstje szállt át a tarlókon, mint a fenyegetés.

Igy volt régen, de ő erre már alig emlékezett. Inasgyerek volt, amikor az új malmosok nagy rohammal megindultak a faluk felé, mert a törvény levette róluk a regálét s legényidejét töltötte, mikor az alsónémedi faluszélen a kilenc öreg jege nye mellett már egy malomkémény is körmölte a felhőket: két esztendő alatt megette a kémény a két némedi szélmalmot. Harmadik falu volt ide Némedi, a malompallásról jól lehetett látni a nagy kéményárbócot, aminek a végén fekete füstszalag lengett, mint valami kalózlobogó. Sokszor elnézte s nem félt tőle semmit, pedig tudta jól, hogy neki is meg kell majd vivni a maga háborúját az újmalommal. Vállalta a verekedést: fiatal volt, huszonkilenc éves.

Akkor halt meg az apja. Nem az újmolnárok betegségében halt meg, sorvadásban, hanem úgy, hogy leesett a malompallás gerendáiról, mikor egy reggel a vitorlatengelyt kente s összetörte magát. A pap a ravatalnál úgy búcsuztatta, mint egy katonát.

Félesztendővel a temetés után megjött a faluba az első újmalom. Gyöngé malom volt, egy régi ököristállóba építették úgy, hogy kettévágták falal az istállót s az egyik házban volt az örlő, három rozoga kőjáráttal, a másikban meg a gép: egy öreg cséplőkazán. Az hajtotta a malmot, vagy inkább csak hajtotta volna, mert többet állt az, mint ment. Hol a kazánal volt baj, hol a malommal, kiégett a tűzszekrény, megoldadtak a csapágyban a pakkolások, maródott a kő, kettészakadt a szíj, mindig esett valami hiba és sokszor két napig állt a felöntőben a gabona s a gépész — egy kerekfejű, kormos kis ember — káromkodva kalapált a hideg kazán tetején.

Ilyen volt az újmalom.

Ő meg csak nevette. Szétvetett lábakkal állt a malomajtóban, piros arcából kifehérlettek erős la-

pátfogai, apró szemei résnyire húzódtak össze, mikor kinevette az újmalom erőlködését. Reggelenként, amikor a jó déli szél már belekapott a vitorlába s az újmalom fekete vaskéménye — két tenyérnyire kiszedték az ököristálló tetején a cserepet s onnan ágaskodott ki a kémény — füst nélkül hallgatott, gúnyosan kiáltott le az országútra a szekereseknek:

— Megye-e az újmalom?

— Menne, ha vinnék, — mondták a szekeresek és ők is nevettek, mint szövetségeseik, mert a gép bukásában az ősi rend igazolását látták: az egyszerűség győzedelmét a bonyolult felett. Az egész falu a vitorlás malomba járt örülni.

Egyszer aztán meghalt az újmalom. Egy mérnök jött ki a városból, megvizsgálta a kazánt s azt mondta, igen öreg jószág, életveszélyes az üzemeltetése. S lezárta ólompecséttel a tűzszekrény ajtaját. Leszerelték a malmot, a cséplőkazánt ott vitték el az országúton a város felé, mert megvette valami vasas zsidó. Hat ökör húzta a barnára rozsdált gépet s a kormos kis gépész egyedül ballagott a lehajtott kéményű masina után. Olyon volt, mint egy bukott trónkövetelő temetési menete.

Akkor néhány esztendeig fegyverszünet volt. Aztán jött a motormalom.

A motormalmot a falu túlsó végén építette egy Amerikából megjött ember. Azt mondták sok pénzt hozott magával az amerikás s az egészet beleépítette a malomba. Kicsiny malom volt ez is, de tisztá újak voltak a gépek benne: a kőjáratok faburkolatán csillogott a szürke lakkfesték, vaskorlát fogta körül a felöntők padkáját, a lengőtengelyeken francia műkövek forogtak s a gépházban félig a cementpadlóba süllyesztve állt a motor, egy negyven lóerős Diesel-gép, csupa nikkel és acél, villogó lendkereken puhán futott a vadonatúj sárga szíj. Kemény kis gép volt, erős és dolgos, a szava csattogós.

— Ez Amerika hangja, — mondta az új mal-

mos és két hét alatt elvette a szélmalom fele örölnivalóját.

A szélmolnár meg eltöprengett és egy este mérlegre tette maga elé az örökségét s minden vagytonát, hogy lássa, bírja-e a háborút. S mert úgy látta, hogy bírja, másnap reggel hosszú levelet írt egy pesti malomépitőnek. Új tálcrostákat hozatott az öreg vitorlás malomba, a régi merev tengelyt kidobatta s helyette új himbás tengelyt épített be, melyen új sárospataki kő forgott. Olyan lisztet adott éppen, mint a motoros.

A motoros akkor gondolt egyet és leverte a lisztvámot nyolcadával. A szegények a faluvégi egyholdasok, meg a kommencióos cselédek megint vitték a búzát a motoroshoz. Akkor ismét megnyalazta a plajbászt a szélmolnár, számolt, számolt rettentő sokáig s másnap lecsapta a vámot hatodával, mert azt is kiszámolta a papíron, hogy nehéz évi nyolc mázsa búza kommencióval hűséggel maradni a régi malomhoz. Így ment ez egy esztendeig, akkor a motoros megint leverte a vámot negyedével. A vitorlás megfelelt rá: harmadával ment lejjebb egyszerre. De akkor már recsegett a szélmalom.

A motoros meghördült egyet s megállt.

Ő bukta el a csatát, a motoros. Akkor tudódott ki, hogy milyen bátor ember volt az amerikás malmos: éppen annyi pénze volt annak, amiből felépítette a malmot, egy krajcárral se több, de azért belement a versenybe, mert hitte, hogy megrémiszi a másikat a nagy tempóval. Tönkretette az teljesen, de nem igen ijedt meg, leállította a motort, leltárba írta a malmot s azt mondta hűvösen, hogy csalódott számításaiban és most „felszámolja az üzemet”. A malomberendezést visszavette a gyár negyedáron, a szép kis motort eladta az uradalom villanytelepére, maradt annyi pénze, amin visszahajózott Amerikába, ahol — úgy mondta — betársul egy omahai önborotvaélesztő vállalatba. A szélmolnárra nem is haragudott, elment hozzá, vál-

lára csapott és jó szelet kívánt neki a jövőben. Amerikai volt. Még felajánlotta, hogy vegye meg az egyik felső követ, mert azt a gyár a nyakán hagyta. Jó kő volt, a szélmolnár megvette s odafektette a malomajtó elé, mint győzedelmi jelet a hadakozásból.

De azért őt is megtaposta a viaskodás. Ráment minden kis pénze, meg a fele a szőlőnek. Tudta jól, hogy a szerencse is segítette, mert bizony földhöz verte volna a kis motor, ha nem jártak volna mindig jó szelek. Akkor érezni kezdte, hogy nehéz ellenség a gép s azon tanakodott magában, hogy mi is lelte őt: a géptől fél, vagy önmagában nem bízik már. Mert nem tudta akkor, hogy egyet jelent ez a kettő.

Pedig szép napos esztendőket mentek még felette, de olyan volt az, mintha csupa délutánokból állanának a napok: bennök volt talán már az alkonyat hívessege. Volt őrleni való, járt is a vitorla, de valahogy átfordult a világ a malomdomb alatt. Az országút mutatta mindig a világ arcát a szélmolnárnak és jól látta rajta, hogy foglalja el a gép a világot: először csak méltóságos menésű ökrök húzták a cséplőgépeket, aztán jöttek az úton a magánjárók; a gép megindult. Aztán jött az uradalom két új gözekéje, aztán az állami úthenger, aztán a háború lobbant át az úton, szürke teherautók gurultak s a vaskerek alatt rengett a mező és a háború után jött a gépek áradása: az autók, nagyok és kicsinyek, mindenféle, pirosak, szürkék, feketék, jött süvítő hanggal a megyei mentőautó, a városi baromfikófák csirkeketrecs autóval töfékeltek; minden reggel fél tizkor jött lomhán a menetrendszerű autóbusz, vetőgépeket cipeltek maguk után a traktorok és parasztlányok biciklin vitték az ebédet a földekre. Gép, gép, gép. Lúktetett az út, mint egy beteg ütőér.

— De Isten nem tartja a kezét rajta, — gondolta a molnár. Allt a dombon, belenyújtotta a levegőbe a megnyalazott hüvelykujját, ahogy a mol-

nárók a szelet kóstolják s mert látta, hogy száraz déli szél jár: kikapcsolta a bontófát és kalampálnai kezdett a négy vitorla. Alatta, az út görbéjében, bár bár vonitással kerülték meg az aulók a dombot, mint ahogy a kannibálok táncolják körül a hamvado tűzakást.

Az úton csak egy maradt változatlan: a járőr.

Két kakastollas járt az úton. Csak az arcuk változott: elmentek az öregek s jöttek helyettük a fiatalok, az újak, de ugyanaz maradt a menésük, a szavuk, a köszöntésük s a nézésük is. Még a kalapjuk is olyan volt, mintha úgy adták volna át az öregek a fiataloknak, hajszára egyforma, elől az ország címere, a címerben jelek mutatták a birodalmat: a három hegyet, a négy folyót; három koronás oroszlánfej mutatta Dalmáciát; egy sasmadár, fejénél holddal és csillaggal, lábánál hét változattal mutatta Erdélyt és a címer csücskiben két sasmadár Fiumét. Rézből volt a címer, fénylett a napon s benne fénylett a régi ország. Kakasfarok volt a címerhez szúrva, nehéz, zöldbe játszó tollak s végük olyan egyformán ért a kalap széléig, mintha ollóval nyesszentették volna el. Valami örök dolog volt ez a kalap, valami, ami soha nem változik, így látta negyven éve és így látta most, alatta — az állszíj fekete keretében — mindig megújulnak az arcok s olyan volt ez, mint a mozdulatlan idő ablaka, mely mögött jönnek és mennek az emberek. Így látta a malomdombról a járőrt. Igen kedvelte őket, hogy a jó világ ízét tudják adni.

— Gyalogláb mennek — gondolta s utánuk nézett — ők gyalog, mert erősek, nem kell nekik se mankó, se gép...

Mert a gép harmadszor is ellene támadt, s most aztán le is sujtotta. Egyik napról a másikra mérnökök jöttek árkusokkal, meg mesterek szerszámokkal, leálltak a falu szélén, az országút görbéje mellett s fehér cöveket vertek a földbe.

— Itt lesz a malom.

— Miféle malom?

— Nagy malom, műmalom.

Ott is lett a malom. Emeletes. Félműörlésre berendezve. Az ablakokon át a transzmissziótengely vonala sötétlett, az egyik emeleten a hengerszékek zsongtak, a másodikon a koptatók és a szitahengerek rengtek a liszt szürke ködében. A földből nőtt ki a malom, tavasszal még csak a helyét jelölték és Kissszonykor okádta a füstöt, a kéménye. Neve is volt, oda volt írva a malom homlokára: „Köröszerdahely és Vidéke Hengermalom R. T.". Nem malom volt ez, de lisztgyár, az igazgatója — egy vékonylábú pókhas ember — meg nem molnár volt, csak malmos, ami nagy különbség. A műmalom ügynökökkel dolgozott, akik vásárolták a gabonát, amit nagy teherautók hoztak az országúton és a felőrölt lisztet vonaton vitték valahová messzire. Üzlet volt, nem ipar, de azért úgy mellékesen felőrölte a falusiak búzáját is, a gazdákét és a szegényekét. Az is igaz, hogy igen szép lisztet adott, simát, fehérét s nem kellett várni a népeknek, hogy jöjjön a déli szél és hajtsa meg a malmot. Félév se tellett s mindenki elmaradt a vitorlás malomtól. A szekerek hordták a búzát és nem fordultak be a malomdombnál, hanem mentek tovább az út görbéjéig a nagymalom elé és a dombnál elforgatták a fejüket az emberek, akik a zsákok hátán ültek, hogy ne találkozzon pillantásuk a molnáréval, mert féltek, hogy rájuk szól keserűen a malomajtóból. Nem szólt, csak nézett utánuk, szemében bölcsesség volt, az emberek és a szegénység ismerete.

Igy gázolta őt le a nagymalom, mint a szekér a számartövist: észre se vette, nem is akarta talán, csak éppen az útszélen volt. Nem hajtott rá, még annyiba se vette, csak ráment a kerék.

Egyik délután babrált a malomban, mikor felkiáltott a domb mellől valaki:

— Mit spekulál megint, mint zsidó az üres bótba?...

A fűtő volt a nagymalomból. Csak olyan kis fűtő, egyik a sok masiniszta közül, akik ellátták a

műmalom gépét. Erre járt haza s sokszor felszólt. Jóarcú, fiatal volt, kormosképű, vig, nevetős. Volt benne valami a falusi gépészből, abból a se paraszt, se iparos fajtából, aki júliusi csépléseknél nevelődik masinisztának, aki egy szál nadrágban, papucsban és rossz szalmakalappal sül a gép mellett s közben kijavítja a vízfordó lajtot, meg az elevátort s közben zsákol és mázsál, nehogy becsapják a résszel, aki hajnalonkint éles és vidám füttyögetések között indul a géppel és esténkint holtfáradtan alszik a kazal alatt, semmit sem álmodik s arcára fényt hintenek a nyári csillagok. Ilyesféle ember volt a fűtő, szemén és szaván megérett a júliusi iskola.

— Volt-e ma őrleni való? — kérdezte a szélmolnártól.

Az meg rámutatott egy félzsákra, ami oda volt lötytyentve az ajtófélfához:

— Ennyi. De szél se jött...

A fűtő belenyúlt a zsákba és szédörzsölte a tenyerén a lisztet.

— Hát — mondta — ez kenyérnek dara, darának meg liszt...

De nem adott időt, hogy az öreg molnár rá-morduljon, mert gyorsan azt mondta:

— Társoljunk, nézze...

— Kicsoda?

— Mi ketten.

— Mibe?

— Darálóba.

Hallgatott és lemérte lépéssel a malomházat hosszába és széltibe. A szélmolnár csak nézte.

— Éppen jó a helyiség — mondta meglegedetten a fűtő — itt állna a daráló, itt meg a motor...

— Motor?

— Úgya. Én adnám. A darálót meg maga. Közösbe menne.

— Hát a vitorla?

— Az nem kell — jelentette ki a fűtő — a darálóhoz motor kell, mert amint hozzák a darálniva-

lót, azt rögtön le kell eresztetni. Azér nem jó a daráláshoz se a nagymalom, se a vitorlás... Lássá, most se nincs szél.

Nézett a molnárra várakozóan, szája sarkában jókedv volt és szeme sarkában egy kicsiny ravaszság.

— Na, mit szól?

S mikor a molnár nem szólt semmit, belenyúlt a zsebébe s kitett az asztallapra egy olajpecsétet fűzetet. Egy malomberendező cég árjegyzéke volt: a darálókat mutatta az árjegyzék írásban és képen s azt, hogy régen hentereg ez a gondolat a fűtő fejében.

— Hát, rágódjon rajta — mondta — holnap bejövök megint...

Az árjegyzéket az asztalon hagyta s elment. A molnár meg sokáig nem tudott elaludni, de az árjegyzéket azért nem nézte meg.

Másnap megint állt a levegő, semmi szél se volt. A molnár állt a dombon s leste a jó szelet, mikor látta, hogy az út egyenesében jön nagy kelepeléssel egy motorbicikli, olyan dörrögéssel jött, hogy az országutat szinte rázta a hangja. A falu felé ment.

— A fene a torkod — gondolta a molnár, mert ezekre a puffogó kis masinákra különösen haragudott.

Abban a pillanatban elhalkult a motorbicikli szava, csak gurult az úton hang nélkül és megállt a domb előtt. Két ember ült a biciklin, az egyik a nyeregben, a másik meg az oldalládában.

— Jónapot! — kiáltott fel az ember a ládából, akinek mappa volt a kezében — jó-e már a horvái út a hidon túl, nem tudja?...

— A horvái út? — és ment lefelé a molnár a dombon, mert igen furcsállotta a két biciklist — a horvái út?...

S nézte gondolkozva a két embert. Katonák voltak, veres parolijukon ezüst csillagok, a sapkájukon meg nagy motoroszemüveg és még valami: egy kis tollforgó baloldalt beszúrva. Csak kis bo-

kor toll vot, de zöld és csillogó: kakasfark volt az. — Tegnapra elkészültek a horvái úttal — mondta lassan — én nem láttam ugyan, de hallottam, hogy készen lett...

Nézte egyre a tollat a sapkán s azt kérdezte aztán:

— Maguk csendörök, ugye?

— Mi azok.

— Motoros csendörök.

Szóval ők is a gép pártjára állottak.

— Hát a kalap?...

— Az otthon van, — mondta az, amelyik oldalt ült, — motoron nem lehet kalapot tenni...

Mosolyogtak mind a ketten, arcuk poros volt és mintha hasonlított volna a fűtő arcához. Vagy az amerikai malmos arcához hasonlított? Nem sokáig vizsgálta őket, mert az egyik rátaaposott a pedálra, matatott valamit a kormányánál és már mentek is.

— Isten áldja — köszöntek kiabálva a motor pattogásában.

— Isten velük.

A motor kiugrott. Szép, szürke masina volt, erős és tiszta, mint egy kényes, ápolt állat. Egy pilanat és már túl voltak a kanyaron, csak a gép zengése üszött utánuk sokáig.

Akkor bement a malomházba és kezébe vette az árjegyzéket.

Kis motort vettek csak, de igen jól elhajtotta a darálót. Első nap, mikor megindították, sokáig állt mellette a molnár s hallgatta a mérges pöffögését, ami megtöltötte a malomházat. Rátette tenyerét a motor meleg bordáira s érezte a gép szívének verését.

— Ez az új világ — mondta a molnár s tudta, hogy nem kell félni tőle. Felemelte az olajoskannát és enni adott a gépnek.

Kint, a malomdomb körül lengett a száraz déli szél.

LÁMPAGYUJTÁS

Tudta, hogy mikor a vonat keresztülkattog a váltókon, szeme előtt elfut az út, amely az állomásról a faluba vezet. Ez az első, amit meglát a régi képből s messze az út végén a faluja tornyát, a vékony kis tornyot, sötétpiros tetővel, arany gombbal, arany kereszttel. A torony mögött a hegy, a komor Öregtető, amit most hiába keresett, mert hófelhők ülték meg a késő délutánt.

Mikor leugrott a vonatlépcsőről és megált a sínek között, érezte, hogy valami itt megváltozott. Körülnézett és látta, hogy az állomás olyan, mint volt, mellette a kerek kút, a kopár orgonabokrok és hátul a kerítés, minden ugyanaz. Valami ürességet érzett s nem tudott erre feleletet találni. Talán csak annyi, hogy nem ilyen ködös téli délutánban képzelte a visszatérést, mindig úgy hitte, hogy tavasz lesz, vagy kora nyár, mikor újra látja az állomást, az ég nagy kék katlanja fog a falu és a hegyek fölé borulni, a sínszálak szikrázni fognak a napfényben és a négy jegenye sötét-éles árnyéka megtörik a töltésoldalon...

A jegenyék!

Már tudta, hogy mi volt az üresség, amit első percben érzett: nincsenek ott az állomás végén a jegenyék. Nyomuk sem volt, a helyükön most egy új raktáregyület áll, egy modern raktárház, betontól, vasból, egyenes vonalaktól és barátságatlanságból felépítve. Olyan épület volt, amit sohasem lenne szabad állomásokhoz állítani, lapostetejű, csupasz, minden oldala mértani sík, minden sarka olcsó célszerűség. Az állomásokban mindig van valami a keresztutak romantikájából és az utasban mindig van egy kevés a vándor fájdalomából, itt búcsuznak az emberek és megtérnek, itt vadszölő legyen a falakon, piros virág égjen a bakker ablakában és a sínek mellett jegenyék nyúljanak fel, hogy vigyük el levelük csengését a fülünkben, ha

elme gyünk és árnyékuk éles-feketén feküdjön el előttünk a porban, mikor hazajövünk...

Igy nézte az új raktárházat, mint egy hűvös kriptát, amit a négy jegenye felé emeltek. És megérezte akkor, hogy ez az idő jelzése volt: sok minden és mindenki halt ki a földekből húsz év óta.

Az állomáson senki sem várta, mert nem írta meg, hogy jön. Egyedül indult neki a falunak, ami közelebb került az állomáshoz, mert új házak nőttek az út két oldalán. Egészen a kishidig ért el már a falu és Szent János szobrát, amely ott állt a hid mellett és őrizte a makrancos vizet, hogy tavaszi áradásoknál rá ne szaladjon a falura, egészen eltakarta egy új ház. Emeletes ház, üres és meztelen fala volt, lapos teteje, nagy ablakai félig egy gözmalomhoz hasonlítottak, félig az állomás új raktáregyületéhez, pedig laktanya volt, a csehek finánc-laktanyája, jó közel a vasúthoz, hogy mindenki lássa. Olyan ide nem tartozóan állt a lapostetejű ház itt a mezők szélén, jobboldalán a rozott kishiddal és az öreg János-szoborral, baloldalán a kis parasztportákkal, mint ahogy a gazdáik, a lapos-sapkájú idegen fináncok állhattak itt sokáig a közöny és a gyűlölet közé ékelve. Eszébe jutott a régi finánc-laktanya, ami ott volt a Templom-utcában, vastag sárga fala volt, virágoskertje, méhese, mint egy régi parókiának, a kapujában Buzsur bácsi állt, az öreg szemlész, nagy pipával, vattafehér bajusz-szal, szemüveggel, piros arccal, mint egy nagy-apa. Sokan haragudtak rá, a kisüst, meg a dohány-vágógép miatt, de az csak olyan fenekedés volt, nem gyűlölet, ahol az indulat csak átborzolja a lelkeket, de nem ég mélyen a szívekben. Buzsur úr nem volt idegen, a lánya itt ment férjhez és ő itt vett házat, mikor nyugdíjba ment és civilben, nagy pipával állt a háza kapujában, vitázott dühösen a szomszédaival s úgy hírelt, hogy dohányt is termeszt a krumpliföldjén, mert nagy negyvennyolcas volt az öreg.

Hol is lehet most? Elköltözött innen, vagy meg-

hall biztosan. Eltűnt nyomtalanul, mint annyi minden, mint a jegenyék és a régi világ.

Nem a nagyutcán ment haza, hanem a közökön, nem akart most emberekkel találkozni, mert olyan volt, mint a legtöbb férfi: rejteni szerette a megindulását. A közökben már az este terjengett. Lehúzta szemébe a sapkáját és úgy nézett alóla az emberekre, akik szemközt jöttek vele, mint egy sötét ablakból. Jöttek-jöttek szemközt vele a téli alkonyatban az emberek, elmentek mellette, köszöntek, megvillant egy percre az arcuk s érezte, hogy megfordulnak egyenruhája és csörrenő kardja után, de ő nem nézett vissza, csak gondolkozott, hogy ki volt ez az arc, amely felbukkant és elúszott mellette a homályban, mint egy jelenés. Sokan mentek így el, de senkit se ismert meg annyira, hogy rá mert volna esküdni; egy bekecses emberre ráismert, de mikor ki akarta magában mondani a nevét, nem tudta; elfelejtette, pedig még az ócska bőrkabátja is ismerős volt. A Tótiék sarkán kint állt egy fehérbajuszos öregember s mikor köszöntötték egymást, olyan félmosollyal gondolta:

— Ez volt az öreg Tóti Pali. De megfogyott.

Akkor hirtelen megállt, maga elé meredt és tudta, hogy tévedett: nem Tóti Pali volt, hanem a fia. Az volt. Olyan javakoros embernek látta utoljára — húsz éve annak — és most öreg, fehér öreg ember.

A Karai sarkán még megvolt a kovácsműhely. Dolgoztak a kohónál, a tüzfény tömören vágott ki az útra. Az állás mellől akkor kötözött el egy lovat egy legény. Kis zömök gyerek volt, tömpeorrú, barnaarcú. A kovácstűz fénye ráhullott az arcára s úgy csillogott a szeme, mint a macskáé. Köszönt és oldalt hökköltette a lovat, mert elálta a gyalogjárót.

Megállt a legény előtt és az arcába nézett egy kicsit:

— Te az Alsó-Varga gyerek vagy, igaz-e? ...

— Én az, — ismerte be a legény és nézett az ismeretlen katonára.

— A Gyurié? ...

— Azé.

— Mondd meg apádnak, hogy tiszteltetem szépen és holnap elmegyek hozzátok. Ha kérdi, ki mondta, mondjad csak, hogy Nagy Sándor. Majd tudja ő... Nem felejtet?

— Nem, — mondta a legény és szeméből még nem aludt ki a hámulat — megmondom ...

Elszánta magát és megkérdezte:

— Azt meg honnat teccet tudni, hogy ki vagyok? ...

— Még a szemed is úgy áll, mint az apadé, te... Eppen ilyen volt.

Megint ránézett a legényre s húsz esztendő ugrott át a szeme. Eppen így öntötte el Varga Gyurka arcát is a tüzfény, mikor utoljára látta. A novemberi visszavonulásnál volt, egy város szélén mentek, valami töltés aljában, a géppuskás öszvéreket húzták maguk után és arcukba belevilágított egy égő raktár fénye ...

— Udinében láttam utoljára apádat ...

Mikor elment, a legény sokáig nézett utána az állás alól. Udinén gondolkozott.

Letért az öregiskola utcájánál és meglátta a házukat: a harmadik a saroktól. A léckerítés már belefoszlott a sötétbe, de a ház fehér fala világított. Az ablakok feketén ültek a fehér falban, mert nincs még itt az ideje a gyűjtásnak: drága a petróleum.

Lenyomta a kilincset, de zárva volt a kiskapu. Valami tudatalatti mozdulattal hágott fel a szegélylécre, karjával átnyúlt a kerítésen és tapogatva kereste a kulcsot, amit mindig oda dugtak a kapufélfá és a deszkapalánk közé. Ujja végigfutott az öreg, szálkás deszkán, aztán valami hideget érzett, elmosolyodott és kihúzta a kulcsot a rejtekből. Maga elé tartotta: a régi kulcs volt, egészen bizonyos, hogy az volt, a tollnál rezesen csillogott valami ismeretlen és új forrasztás, de a forgatásban kifényesedett szárán megismerte a három gyűrűt és megismerte a nyelét is, a durván és nagyoltan ki-

reszelt nyelet. Mert nem öntöttvas kulcs volt ez, de kovácsmunka, falusi kovács munkája: goromba és erős, mint a vaspatkó, vagy a boronafog, öreg szerszám, egyidős a házzal. Betolta a zárba és forgatott rajta kettőt, de nem nyitott. Akkor balkézével megemelte a kilincset és érezte, hogy súrlódik a retesz és nyekeregve tárult fel a kapu. Mert el lehet felejteni a szomszédok arcát és a régi neveket, de nem lehet felejteni, hogy szólt a gyerekkori esti imádság és hogy nyílt a régi kapu, mert nem az eszében őrzi ezt az ember, hanem a szívében, emlékek és fájdalomok alá temetve.

Az udvaron buffogva rohant feléje egy nagy fekete kutya. Ezt nem ismerte.

— Kántor! — próbálta a nevét a régi kutyájuk után, de az csak kapkodott a lába felé; fehér foga villogott a sötétben.

Nyílt a konyhaajtó s valaki lekiáltott a tornácra:

— Tisza! Nem takarodsz, te!... A fene egyen meg.

Az apja volt. Áthajolt a könyéklőn s mikor látta, hogy áll valaki az udvaron, riadtan szólt le:

— Ki az?...

Előrement, megállt egy lépéssel a tornác előtt s csendesen mondta:

— Én vagyok, apám.

Alltak egymással szemben a sötétségben egy hosszú pillanatig. Csönd volt, messziről egy kűgém nyikorgott.

— Te vagy az, Sándor...

S ezt nem kérdezte, de úgy mondta, mint aki nek befogják tenyérrel a szemét s hangról ismeri meg azt, aki szólott.

Nem sirt az apja, mikor átölelte a vállát, mert erős ember volt mindig, csak érezte, hogy erősen kapaszkodik a karjába.

— Ki gyött? — kiáltott ki egy asszonyhang a konyhából s megismerte a húga éles hangját.

Az apja megnyitotta a konyhaajtót s azt mondta:

— Sándor.

— Jézusúristen!...

A konyhában nem égett a lámpa, de nem volt sötétség, mert csutkával tüzeltek a kistűzhelyben s nyitva tartották az ajtaját. Sárga, cirnos fénysávok táncoltak a falon.

A húga sirt. Mindig ilyen volt: kemény, csattogós és könnyen síró. A kötényébe dörzsölte a szemét és rákiabált egy növendék fiúra, aki a csutkát rakta a tűzre:

— Eredj már, szólj be apádnak az istállóba!...

A gyerek ugrott s az asszony átmosolygott a könnyein:

— Ez a fiam. Nem is ismered még...

Lépések kopogtak a tornácra s a küszöbön megállt a sógora. Zord, egyenes férfiarc. A bal szem felett fehér kötés, rózsaszín szalagokkal a homlokához tapasztva. Most látta először ezt az arcot, mert tizenkilencben volt a húga esküvője, amikor ő még olasz fogságban volt. Az istálló meleg páráját hozta magával és a kézfogása erős volt.

— Megverték — mutatott a húga a kötés fehér négyszögére, ami világított a sárga félhomályban — azok a zsványok... De őket is megverte az Isten...

A bosszú és a sírás tördelte a hangját.

— Nem vertek meg, — mondta a férfi — csak egyet vágtak rám, mikor vitték a lovakat, meg a kocsit...

— Visszakerültek?

— A lovak. A kocsi ottmaradt.

— Hát a földek?

— Azok is ideátra kerültek. Mind a három tag.

— A szőlő?

— Az odaát maradt. Túl van az új határon.

Ezt gondolta, de azért most megütötte a mondat. A szőlő. Az nem örökölt föld volt, azt már az apja szerezte s ő is kapált, karózott benne kamasz-

gyerek korában. Az Öregtető aljában volt, szép, napos domboldalon. Fájt.

— Gyertek a házba, — mondta az apja, hogy elfújja a csöndet, ami a szőlő felett úszott — gyujtsátok meg a lámpát... Hol a masina?

Bementek a házba.

A húga megkereste a gyufát, mert a lámpagyújtás mindig az asszonyok dolga. Könnyebb a kezük. Elrántott egy gyufaszálat az egyik kezével, a másikkal leemelte az üveget, megcsipkedte a kormos kanócot, meggyújtotta s lecsavarta, hogy ne füstöljön.

S mikor szétáradt a házban a szép, fehér lámpafény, köszöntötte a világosságot, ahogyan szokták azt errefelé:

— Dicsértessék a Jézus Krisztus...

S felelték mindannyian, kik a házban voltak:

— Mindörökké...

És néztek egymás arcába mindannyian, kik a házban voltak. S látták egymás arcán az idő rombolását: a húga szemesarkánál a negyvenesztendős asszonyok vékony ráncái futottak szét sugárban, az apja vállát lehúzza a hetvenhét esztendő két kasszája, szeme táskás és olyan vizenyős-kék már, mint a kicsiny gyermekeké.

Elfordította a szemét és kinézett az ablakon. A lámpafény kiömlött az utcára s látszott a fényben, hogy fehér pillék bukfenceznek sűrűn a levegőben: esett a hó.

— Be vannak vetve a földek? — kérdezte, mert ez jutott eszébe a hóesésről.

— Be, — mondta az apja, — akkor még nem rekvirálták el az állatokat. A kistagba kukurica lesz...

Ránézett és még azt mondta:

— De megöszültél, fiam...

— Meg, — a halántékához nyúlt, ahol fehér volt a haja és mosolygott. Nem érzett semmi keserűséget. — Eljár az idő...

S ültek a percnő lámpa alatt, fehér fénykari-

kában fehér fejjel. Eljárt egy emberöltő felettük, tűzben és vasban, de megvan a föld és a föld örök dolog. Ők értik ezt s míg nézik a hóesést, arcuk figyelő lesz és titkos, mintha a fehér mezők felől egy halhatalan világ üzenetét hallgatnák.

Reggel hétkor jött a vonatja a kis borsodi faluból és két óra hosszat járta a várost. A megyeszékhely még félálomban hallgatott, a boltokon barna redőnyük feszültek, a bánatos utcaseprők az utolsó simításukat végezték az aszfalton, melyet akkor kezdett elönteni az őszi nap. Akkor dőlöngtek ki a kocsmájtón a lumpok és keseredettek, akkor indultak dologba az emberek és akkor állt ki a főutca néptelen sarkára a közlekedési rendőr. Lassan nyitogatta a szemét a város, a piactéren állványokat kalapáltak a mészárosok és a bolgárkertészek, a Szentháromság-téren nyekeregve fordultak be a negyvenéves villamoskocsik, az állomás utcáján egy biciklis rikkancs hozta a tegnapi délutáni pesti lapokat örületes iramban, felsötéttevel mélyen a kormány felé hajolva, ahogy hírnökök és futárok hajolnak a lovuk nyakára. A templomokban akkor harangoztak első misére, a sekrestyében fiatal papokat öltöztettek a vén sekrestyések s az oltároknál gyertyákat gyujtogattak a ministránsok. Csak két gyertyát minden oltárnál, mert hétköznap volt.

Hétköznap volt: hétfő. Mondhatnám azt is, hogy szürke hétfői reggel, de nem volt szürke: szép, meleg szeptemberi reggel volt, tiszta és csillogó, mint egy pünkösdvasárnap. Az utcákon iskolásgyerekek ballagtak, de csak kevesen, mert korán volt még; a mezitlábás kis deákok, a senkifiak, a szegényemberek elemista gyerekei indulnak el ilyen jókor hazulról, ahol kilencen alszanak egy szobában s egy ágyban hárman, s örülnek, ha az éjjelek vastag levegőjéből kiléphetnek a napfényvel leöntött flaszterre, ami a külvárosi fiaknak több, mint gyalogjáró út, mert ez rét nekik és mező, dülő és erdő, futballpálya, kert és gyerekzsoba. De voltak a korai deákok között jólöltözöttek is vékonynyakú, öregszemű, pápaszemes városi gyerekek, akik

úgy néztek ki kis angol felöltőikben, sárga aktatászáikkal, mint törpe ügyvédek és bankdirektorok. Ők azok az apró akarnokok, akik korai jövedeleikkel úgy megkeserítik a szegény iskolaszolgák életét; szenvedélyük, hogy „még a padban” mormogva elismételjék a Visztula jobboldali mellékfolyóit, vagy a törtszámítás törvényeit, mintegy főpróbát tartva a felelésből, szemben a komor és üres dobogóval, melyre most vékonyan tűz be a reggeli napfény.

Igy járt az utcákon, az idegen városban. Nézte az idegen embereket és a püspöki templom tornyán az órát: a kilencet várta.

Mert idegen volt neki a város, bár járt itt gyakran. Az ügyészséget ismerte, a járásbírószéket, a kapitányságot és még néhány ilyen komor hivatalpalotát, melyek úgy hasonlítanak egymáshoz kongó folyosóikkal, ahol csipetős és fekete könykvédős urak szaladgálnak s hónapok alatt aktákba csomagolva viszik más emberek gondját s szobákba nyitnak be, ahonnan írógépzörgés és irattárszag árad. Más nem is igen ismert a városból, az utcákból inkább csak az állomás utcáját, ahol gyakran ment végig foglyokkal és fiatal járőrtársakkal. A városiak ilyenkor megbámulták a kakastollat és a fogoly arcát, amelyen halvány szégyen és kétnapos szakáll ült és szánakoztak futólag, mert a városi ember mindig siet, szívében egyet moccan a szánya, de a lába addig messze elviszi a járdán.

Állt a városi forgalomban. Autók, kocsik, gépek és emberek mentek el melletté, mind ismeretlen céllal. Hétfő reggeleken a város érzékeny. És ideges. És ingerült. Az emberek felvették a munkaruhájukat és a munkarcukat, a gondterhest és a hivatalost. Nem, nem lehet beszélni velük, az ember megindul feléjük, de valami visszahúz, mintha attól félnének, hogy egy titokzatos nyelven fognak válaszolni, amit csak ők értenek.

Egy keménykalapos úriember jött szemközt vele, egyszerű és nyugalmas arca volt, aktatáska

helyett esernyő volt a hóna alatt és nem sietett. Ettől megkérdezte, hogy hol van a dandárparancsnokság.

— Nem tudom, kéremszépen, — mondta a köcsöggalapos úriember, — fogalmam sincs róla...

S hozzátette:

— Szintén vidéki vagyok...

Ezt bizalmasan mondta, mintha valami titkos szövetség tagságát vallotta volna be, amiről a városiak nem tudnak.

Egy fontoskodó városi ember igazította útba körülményesen.

Nagy sárga épület volt a dandár, nyirt bokrok és öreg gesztenyefák között feküdt, széles lépcsőjével, oszlopos tornácával olyan volt, mint egy barokk kastély. A kapuban egy szöke, vékony katoná állt, mögötte egy fülkében telefon csillogott sötétén és számozott kulcsok fityegtek egy nagy fehér táblán. Ez volt az ügyeletes altiszt, egyébként jószemű ember, mert tisztelgett és azt mondta:

— Földszint, jobb, tizenkettes ajtó...

Sima és hűvös hangja volt, mint egy szálloda-titkárnak.

— Mi van ott?

— Felülvizsgálat. Nem azért jött, tiszthelyettes úr?...

— De azért, — mondta zavarodottan, mert nem értette, hogy ezt egyszerűen meg lehet látni az emberen.

A tizenkettes ajtó előtt megnézte a nagy nikkelóráját. Hét perc múlva kilenc. Az ajtó mögött teljes csönd. Várni fog hét percet.

A folyosón is csönd. A nyitott ablakhoz állt és kinézett az udvarra. Nem is udvar volt ez, de park, a bokrok között sárga homokkal felszórt utak futottak, a reggeli napfény foltokban verte át magát a gesztenyefák között és a sötét lombok közül egy tenispálya hálószelepek fehérlettek. Messze, valahol a parkon túl egy rádió szólt: és a gyepen át Schumann muzsikája ömlött, egy romantikus szo-

nata, csupa lengés és örvénylés, olyan, mintha menüettet táncolna valaki egy szakadék felett: a zongora vihara mögül mélyen, édesen, aranybarnán emelkedett fel a hegedű hangja s úgy csurgott, csillámlott végig a napfényben, mint a méz... Nem értett a zenéhez, csak látta, hogy szép ez: a tárt ablak mögött a park, őszben, fényben és árnyékban, amin úgy úszik át a muzsika, mint a fehér ökörnyál. Érezte, hogy jön valami feléje az őszi parkban, valami, ami elfogja a fáradt embert, megcsendesíti szavát és arcát örök dolgok felé fordítja. Az öregség ez talán és, a béke.

Béke.

Kopogott és belépett a tizenkettesbe. Nagy szoba volt, világos, az ablak mellett egy nehéz íróasztal, a falnál egy üveges szekrény, amelyben tompán villogtak a műszerek. Félig hivatal, félig rendelő. Az íróasztal mögött egy tiszt ül, a haja fehér, a szeme sötét, a hajtókája is sötét: feketebársony, rajta arany paszomány. Törzsorvos. Arca közeli, meleg és papos, zubbonyán hosszan húzódik végig a kitüntetések vékony szalagsávja és asztalán elfér egymás mellett a háború és a béke: egy srappellrepsz-levélnehezék és egy hallgatócső, aztár a Gázvédelmi utasítás és egy értekezés a tuberkulin gyógyhatásáról.

Mikor jelentkezik nála, feláll az íróasztal mellől, közel hajol hozzá és a vállára teszi a kezét. A keze vékony, erős és megnyugtató: az orvos keze. Egy vastag aktacsomóhól kikeresi a kórházorvosi leletei:

— Hány éves?

— Ötvenötödikben vagyok, törzsorvos úr, alázatosan jelenem...

— Mióta szolgál örsön?

— Huszonkilenc éve. Három évig a fronton.

— Nős?

— Igenis.

— Gyerek?

— Három. Egy meghalt.

— Panasza?

— A szívem...

És mellére teszi a kezét. Széles tenyere elta-
karja zubbonyán a vitézi jelvényt.

Az orvos a kórházi lelet rovatait olvassa.

— Idült szívizomgyulladás, — mondja — no,
üljön le, fiam. Meg fogom vizsgálni...

Fehér kabátot húz az egyenruha fölé és fele-
meli az asztalról a hallgatósövet.

Sokáig vizsgálja, aztán kezet mos, a törülköző-
vel úgy lapogatja a kezét, ahogy csak az orvosok
szokták. Cigaretára gyújt és töprengő arccal megy
át a szomszéd szobába. Egy írógép kezd kopogni és
át lehet hallani, hogy diktálja a kórismét:

— ... középtermetű, ép csont- és izomrend-
szerű beteg. Bőr és látható nyálkahártyák közepes-
sen vérbőek. Szívhangok halkak, tompák. Pulzus
rithmikus szabályos percenkinti száma: 80, meg-
terhelésre: 120. Szív: balra mérsékelten nagyobb,
némileg haránt állású. Intenzívebb aorta árnyék...

Ő ül a széken és hallgatja a kopogást. Szív-
hangok tompák, tompák... És halkak. Bizony.

A nevét kiáltják a szomszéd szobából, felhú-
za a zubbonyát és az épület tekervényein, folyo-
sokon, lépcsőkön és lejárókon át mennek az orvos-
sal egy nagy szobába, ahol a felülvizsgáló bizottság
áll csöndben és őt várja. Három tiszt, középen
az elnök, szikár, magas férfi, lovaglónadrágján szé-
lesen fut végig a vörös csik.

Az orvos lassan, tagolva olvassa fel a javas-
latot:

— ... mindennemű szolgálatra alkalmatlan; ál-
landó nyugállományba helyezendő...

Az elnök feléje fordul:

— Van valami kívánsága?

Maga elé néz egy pillanatra. A nap nyáriasan,
fehéren tűz be a nagy szobába, a parketten az
ablakkeret árnyéka fekszik ferdülten.

— Nincsen semmi kívánságom, tábornok úr,
alázatosan jelentem...

Csönd van.

Közelebb lép hozzá az elnök.

— Hova való? — kérdezi. Halkan beszél.

— A Nyírségbe, tábornok úr.

— Most odaköltözik?

— Nem, Borsodban maradok. Megszerettem
erre.

— Ház van?

— Van.

— Hol?

— Kistályán, tábornok úr.

— Mennyi lesz a nyuszt?

— Százhetvennégy pengő.

— Ezt hol kapta? — s kinyújtott ujjával meg-
érinti a nagyezüst fehér körét.

— A drinai átkelésnél. Tizennégyben, tábor-
nok úr, alázatosan jelentem.

— Szép... Most aztán pihenni kell. Pihenni
kell a kistályai házban... Várni az esőt, meg a jó
időt. Kerttel, virággal, szőlővel babrálni, mert a
föld... A föld gyógyít.

S kinéz az ablakon a gesztenyefák sötétzöld
lombjára. Kezetnyújt:

— Isten segítse...

Felteszi keretnélküli vastag szemüvegét s az
íróasztal fölé hajol, hogy aláírja a felülvizsgálói
táblázatot.

Ő meg összeveri a sarkát és elmegy. Újra vé-
gigmegy a tiszta és napsütötte folyosókon, a lép-
csőkön, előtereken és lejárókon. Átmeleg a puha
rúgókon lengő üvegajtókon és a kőkockás kapu-
bolton, az ügyeletes kitisztelő a telefon mellől s
utánanéző sokáig... Ő megy, megy a városi utcá-
kon át.

Szóval most pihenni fog. Tavasszal a kiskert-
ben, nyáron a filagóriában, ősszel a prészásban.
Esőért és jóidőért fog imádkozni, szép csöndben fog
élni, faluhelyen. Azt mondják ott tovább él az em-
ber. Nincs többé hetvenkétórás szolgálat, meg éj-
féli les a Szarvasugratónál, meg negyedik számú

örjárat leportyázása, a táti nagyszurdekon át. Nincs többé semmi, most a béke jön és az öregség... Mert Szarvasugrató és nagyszurdek és negyedik számú örjárat: ti voltatok a fiatalság. Erdők, mezők, országutak, ahol áprilisi szél cibálta a kakastollat: ti voltatok az ifjúság. És szívünk, ez a fáradt, úgy vert akkor, bátran és szabadultan, mint a húsvéti harang.

A városi utcákon mentek mellette az emberek, az ismeretlenek. Az iskolából most jöttek a gyerekek, elől a senkifiak, vidáman és mezitlábosan, hátul az öregszeműek; most jönnek munkából az emberek. Dél van. Ő megy a forgatagban az állomás felé. A kistályai présház felé megy, a filagória és az utolsó nagypihenő felé s magán viszi mindnyájunk sorsát.

Katonák, fiatal férfiak, nézzetek utána sokáig. A szíve fáj.

ORSZÁGÚT

Az országút fehéren és fáradtan feküdt a földet repesztő napsütésben.

Csak zuhant, zuhogott már hetek óta lefelé a szép, meleg napsugár, csak sétált az égen könnyörtelenül és nagy méltósággal az arany Nap; csak forró szelek rohantak végig alkonyatkor a pattanó mezők felett, csak szikrázó jászszági porfelhők lengtek a láthatár alján és esténként csodálatos fényű csillagok, betegesen, nagyragyúlt szemű csillagok kunyorogtak le a sötétkék mennyboltról, titokzatosan, távolian és fenyegetően, mint valami ellenséges tábor őrtüzei...

A legelők és élőföldek csak vártak és hallgattak. Csak hallgattak a rozstáblák, az őszi búzaszönyegek és perzselt takarmányföldek. Csak jártak közöttük a tavaszi vetésnézők, férfiak, bozontos szemöldökű, poroscsizmájú parasztok és néztek néhez reménytelenséggel a gyilkos nap, a felhőtlen ég felé. És káromkodtak.

És imádkoztak. Imádkoztak már három álló vasárnap óta, nagymisék után. Nagymisék után, mikor a szőkefejű, apró jász ministránsgyerekek kimondták az utolsó latin ígét is, akkor a fehérfejű pap kiemelte a tabernakulumból az aransugaras szentségtartót, letérdelt a pirosszőnyeges lépcső legalsó fokára és így szólt ott az oltárnál, vékony tömjénfüstben, a vasárnapi napsütésben, így szólt kulcsolt kezekkel, felemelt fejjel és magyarul:

— Imádkozzunk esőért...

És elhallgatott akkor az orgona, összehajtotta a kántor a vastag kótakönyvet, térdreomlott akkor mindenki: a szüette padok legelső sorában az öreg jegyző, mellette a törvény- és pusztabírák, a fiatal tanítók, a büszke esküdtek, a feketeruhás, keserűszájú férfiak, a kórus korlátjánál a tanyákról bejött verekedős legények, a templomhajóban a szelid és simahajú lányok; két térdére bukott a gyűrűző kö-

telek mellett a harangozó és csengős perselybotjával a sekrestyés... És a katolikus falu néhány templomnélküli kálvinistája, akik így vasárnaponként mindig egyenes derékkal álltak ott hátul a nagyajtónál, most mélyen meghajtott fejjel hallgatták a pap szavát:

— Imádkozzunk esőért...

Mert egyek voltak most. Nagyon egyek voltak. Most nem voltak virilisták és nincstelének, hajdunemesek és zsellérférfiak, négy évszázad óta ittlakók és tegnapjött újtelepi senkik; most nem voltak urak és parasztok, kormányra szavazók, meg ellenzékiek, pápisták, meg eretnekek... Most csend úszott felettük, közel érezték egymást; most együtt, egy lélekkel tudtak imádkozni, mint a katakombák keresztényei, most jötek voltak mind, a föld fiai, emberek, testvérek, esővárók...

Eső nem jött. Három hete, hogy az utolsó felhő elvonult a torony felett és azóta gyilkol a Nap a szegény mezőkön. Az országút mentén éles, fekete árnyékot vetnek a poroslevelű eperfák és fuldatlan fekszik szerte a föld...

Az országút üres, egészen üres, csak néha-néha zörög egy szekér csörgő vasalásával, aztán lefordul az is a dülökre, a homokos, puha utakra, valami messzi tanya felé és maga mögött hagyja az országutat, hol a kiszáradt árokpartok mentén sárga naplángban hallgat a májusi délután...

Egy bicikli villant át az úton. A kanyar felől jött nagy ívben fordulva, aztán ráhajt az egyenes útra. Karikázva csillogtak a karcsú küllők és porfelleget seper a két könnyű kerék. A kormány előtt kardmarkolat nyúlik fel és fehér, lisztes porréteg fekszik a biciklis ember tollas kalapján... Csendőr.

Fut sebesen a napsütésben, a huppogó porban a kakastollas ember. Szél nincs, az országút néma, a földeken senki, csak a bicikli elferdült árnyéka szalad előtte, amint hátába tűz a Nap... A horizont szélén lapulnak a tanyák, távoli tornyok, csöszkunyhók, magányos nyárfák, határjelzők, az ég

pedig, mint egy szörnyű katlan, borul le a hangtalan mezőkre forró fényben és kéken. Felhő sehol.

A kakastollas ember pedig lenyomja a féket, a gép sikkantva csúszik és dülöngve áll meg az árokpart mellett. Az árok száraz, magas fűvében egy ember fekszik, háttal az útnak, könyökére dőlve.

— Jónapot...

— 'Gysten...

Parasztember. Fekete szalmakalapja van és pucos a poros lábán.

— Mit csinál itt, Pista bácsi?...

— Ülök, — azt mondja Pista bácsi a szalmakalap alól. Csak ilyen röviden, mivel jász ember Pista bácsi és szeret kitérni az egyenes kérdések elől, — ülök...

Aztán felveti a szemét:

— Hunnan így egyedül, örmester úr?...

— Arrul, — int egy keveset a karjával a csendőr. Csak ennyit mondott, mert azt meg úgyis tudja mindenki, hogy kakastollastól hiába kérdi az ember, hogy honnan jött, hova megy. Arrul...

Hallgatnak, mert értik egymást. A vak is látja, hogy mit csinál itt Pista bácsi... Pista bácsi az ősi búzatáblájával, a sárgára aszalt, pusztulásnak induló búzatáblájával fekszik szembe és a szája szögletében olyan sujtott bánat ül, mint tükör előtt az asszonyoknak, ha megtalálták hajukban az első ősz szálát...

— Holnap kifordítom, — mondja és látszik rajta, hogy egész álló délután ezen rágódott itt az árokparton.

— Kiszántja?...

— Ki én... Kiszántom. Ebből már semmi se nem lesz... Semmi... Alig, hogy bokáig ér és kihányta a fejét... Bevetem kukoricával... Be...

Egyszerűen mondja, nagyon határozottan és nem is káromkodik, de holnap, ha beleszalad az ekevas a fiatal búzájába, talán megszakad a szíve...

— Gyöhet még eső, Pista bácsi, ... gyöhet még hamarosan...

Pista bácsi felül a fűben:

— Eső? ... Az nem. Az nem jön, uram ... Soha többé nem jön tán ... De én már asse bánom: holnap kocsiderékba csapom az ekét és kigyövök ... Kifordítom, oszt kész ...

És egy letépett fűszálat vesz a foga közé, újra a könyökére dől, orrára húzza a takarmánykalapot és belenéz a vigasztalan kékségbe ... Jaj, hát mit lehet itt mondani; mit lehet mondani, ha ennyi lemondást és ennyi új elszánást látunk az országút árkában? ... Semmit. Bizony semmit, semmit. Csak el kell szépen köszönni ...

Előrerúgja a pedált és fellendül a nyeregbe:

— Nno, Isten álgya, Pista bácsi ...

És már megy, egyre messzebb, a derékig lengő porfelhőben, hátán feszül a keresztbevetett karabély, a halántékáról lassan gördül lefelé egy verejtékcsöpp ... Hőség, de ilyen hőség ... Egy kilométerkő ég a napon ... Még tizenegy ... Tizenegy kilométer a laktanyáig ...

A majócsi dülönél pedig beletaposott a kontrába, mert mintha a földek felől integetett volna valaki. Megdöntötte maga alatt a gépet és összehűzött szemmel nézte a közeledő embert ... Megismerte a féloldalas járásáról: Lányi úr volt, egy nyugalmazott tanító, aki ott lakott a laktanyának átal, egy bérelt házban, nagyon sok gyerekével és nem nagyon sok nyugdíjával ... Mit akar Lányi úr, történt ügylátszik valami ... A Gálék tanyájáról jöhet, mert az öreg Gál is ott jön mögötte, ingujjban, kövéren, a gazdag parasztok nyugodt, széles menésével ...

Lányi úr már ott bice-bócázik az útarcon túl:

— Ne haraguggyék már, őrmester úr, hogy így lefogtam ... Tudom, hogy maguknak az őrsön van rádiójuk, mongya már, mit mondott? ...

Hát ezért? ... hogy mit mondott? ... Persze, hogy az időről mit mondott ... Megint az idő ... Hm ... És dühös egy kicsit:

— Hát: ... meleg idő, ... délnyugati légáramlás, ... változó felhőzet ...

Ezért megállítani az embert! ... És csak nézi a másik kettőt, amint állanak az út oldalán és néznek délnyugat felé ... Változó felhőzet ... Egyetlen felhő, egy apró, kicsi felhő lobog messze és tiszta az egész ég ... Olyan tiszta és üres, hogy szinte elszédül bele az ember ... És már nem tud haragudni, csak csendesén szól a tanító felé:

— És gyengén süllyedő irányzat, ... azt is mondta ...

Ezt a süllyedő irányzatot maga sem érti nagyon, de úgy mondja, mint egy vigasztalást. Az öreg Gál pedig legyint. Nem fölényesen legyint, inkább fáradtan: csak úgy leejti csuklóból a kezét:

— Ha gyönne ... Csakis délnyugatról gyönne ... A Dunától ... A Tiszától sose, mert arrul elszijja a Hortobágy ...

Szuszogva sóhajt:

— Hatvanháromban, ... így volt hatvanháromban is ... Csak néztük az eget, oszt minden elégett. Még magot is a bécsi kormánytul kaptunk ...

A csendőr nézi: legfeljebb, ha hatvanéves az öreg Gál és mégis úgy beszél, mintha ő kapta volna a vetőmagot Béctől ...

— Az apjátul hallotta, Gál úr? ...

— Attul. Meg az öregektül ... Én csak hetvenegybe születtem, de sokat hallottam ... Hogy nagy romlás vót: a járásokon döglődve feküdt a sok esett jószág, meg a zsuppot is felétették a marhákkal ... Úgy mesézték, hogy hatvanhá — — —

Egy autó jött az úton süvöltve. Hatalmas, acélkék kocsí. Egy fehérsapkás lány, kissé hátradőlve, biztosan, könnyedén és mosolyogva tartja kezét a kormánykereken; mellette egy porköpenyes férfi és hátul elegáns, sárga bőröndök ... Jól mennek: erős tempóban, de pontosan a baloldalon; a rendszámablán élesen ünnel a számok. Egy pillanat és elzuhogtak, csak a porfelhő maradt utánuk ...

— Nno, örülhetnek, hogy süt a Nap ... ezek örülhetnek, ... az ótósok ...

Ezt mondja Gál Márton. Gál Mártonnak há-

romszáz hold földje van, az egyik fia orvos, a másik tiszteletbeli főszolgabíró és most mégis olyan keserű sötétséggel nézi a messzeségbe szökő autót, mint Dózsa Gyuri jobbágya a földesúr batárját...

— Hát, Isten velük...

— Isten vele...

Elválnak. A csendőr tolja maga mellett a gépet, mert a tanító jön vele egy darabon... A tanító felgyürt nadrágban talpal mellette a porban és cugos cipőjéből hátul kiállnak a fülek. Magas dupla-gallérja egészen megpuhult a nyakán. A tanító mindig ilyen magas gallérokat hord, rövid szivarokat szív és mindig ilyen csendesen beszél:

— ... csak a Dombi-tanyáig megyek magával, őrmester úr... Tudja, ebben a tejszövetkezetben járok... Meg kéne csinálni, bizony meg kéne, de nem lehet a gazdákkal beszélni... A szárazság miatt... Legelő kell a tejhez, tanító úr, azt mondják. Meg, hogy ki tud majd jószágot teletetni, ha így marad az idő... De nem is igen beszélnek, inkább a felhőket várják... Pedig lássa: ez a szövetkezet jó volna. A városiaknak is jó, nekünk is jó, megakadályozná az indokolatlan árhullámozást és a fogyasztók szempontjából...

Lassan beszél, komolyan, üzleties meggyőző hangon, mint egy tőzsdeügynök... Talán igaza is van... Biztosan igaza van, hiszen hét gyereke van... Aztán lecsuklik a feje a magas duplagallérra:

— ... de lássa, őrmester úr, a mi urunk: a május. Májusban elszakadunk a falutól és várostól, a gazdakortól, kaszinótól, szövetkezettől, nagyvendéglőtől, elszakadunk a perekől, a politikától, az asszonyoktól és mindentől... Mindentől... Májusban csak a földet látjuk és a felhőket, vagy a kék eget és szörnyű izgalmakat hurcolunk magunkban harminc napig... Harminc napig csak ver dörömbölve a szívünk, ha felhők torlódnak a Duna felől és elsápadunk, kérem, ha hajnalban tisztán látjuk az eget... A mi mezőinken nincs majális, mert ne-

künk eső kell; nekünk felhők kellene, záport hozók és nem csillagos ég és holdfény, meg mifene... A május, a mi májusunk nem tavaszi öröm, nem szerelem, nem játék, nem virágfakadás, hanem harc, bizony csata a felhők frontján, küzdelem, várakozás, munka, kenyér és búza... Búza!... És hallotta, mikor az öreg Gál hatvanháromról beszélt?... Szinte sötéten esett ki a száján ez az évszám, mint ha ezeröttszázötvenhatról, vagy negyvenkilencről beszélné: katasztrófa leng itt a számok felett, kérem... Az öregek meghalnak, új generáció jár a földeken és a nagy aszályról ma úgy beszélnek, mint ahogy én beszéltem a gyerekeknek. Rigómezőről, Mohácsról és Világosról... Csak ezért mondom mindig, hogy a búzamezőnek is van történelme... De én itt letérek a Dombi-tanyához... Jó utat kívánok...

— Isten vele, tanító úr...

És elmegy a kis öreg tanító. A dülőuton megy, lötyög a lábán a felgyürt nadrág... Mesgyén megy a tanító, át a földeken, a búzaföldeken, amiből neki egy barázdája sincs ugyan, de amit mégis csudálatos és csendes szavakkal tud szeretni... A kakastollas pedig néz utána egy kevés ideig, aztán megigazítja hátán a puskát és felugrik a gépre...

Lejtős úton gurul lefelé, hátra sem néz. A zökkenőknél néha megcsörren a kard, futnak mellette visszafelé a fehér kilométerkövek és barnatörzsű fák és a napfény vörösen ül a mezőkön. Alkonyodik... Akkor ráfutott a deszkahídra és látta már messziről a faluja tömzsi kis tornyát...

És akkor történt. A hid után történt... Valami dübörgést, mély és messzi dübörgést hallott a háta mögött, mintha megrakott kocsi mennének át deszkapallókon... hátrafordult és a hid felé nézett, de a hid üres volt... De a törökhatári szőlők felett, ahol az előbb csak egy apró felhő úszott, most tentakék volt az ég... És akkor megint hallotta a távoli dübörgést...

Ott állt az úton és megcsapta egy gyors, forró

szélrohám. Nagy, fodros hullámok szaladtak végig a zöld táblákon, hirtelen elbukott a Nap, viharsápadtságban terültek szét a földek, az árkokban reszketni kezdtek a fűszálak és titokzatosan sustorogtak az útmenti szederfák. És a törökhatári dombok felől újra megdördült az ég, most tompán és rengve...

Felhők jöttek délnyugatról.

Taposta a pedált, rohanva vette az utat és a szél repkedve cibálta kalapja mellett a tollakat... Háta mögött felfujt arccal jött a zivatar és szürke felhőrongyok nyargaltak már a feje felett... Ó, emberek, testvérek, várakozók, felhőlesők, májusi bajtársak: itt az eső! Itt jön az eső a Dunáról...

A tömzsi torony már közel fehérlett, a falu lapult a sötét lombok között... Közel volt és mégis fékezett a második számú tereptárgynál... A második számú tereptárgy egy útkaparóház volt és az útkaparóház sarkában ott állt egy másik csendőr, egy öregebb, szikár kakastollas és hosszú szuronya úgy nyúlt bele az elfeketedett égbe, mint valami vilámbáritó... Csak állt ott és nézte a közeledő kérekpárost.

Az pedig leugrott a gépről és csattant egyet a sarka:

— Tiszthelyettes úr, alázatosan jelentem, az útvonalat a második számú tereptárgyig esemény nélkül leportyáztam...

Néztek egymással szembe, csendben és mozgás nélkül. Feszültség remegett a levegőben...

És akkor citromsárgán lobbant fel egy rojtos villám... Felreccsent az ég és zúgva kezdte verni a földeket a zápor... Szép, erős eső volt...

— Csak jég ne jöjjön...

— Most már nem jön, tiszthelyettes úr.

Az útkaparóház eresze alatt így álltak ketten, kissé meghajtott fejjel. Körülöttük záporba takarva ködlöttek a búzamezők.

Csak hallgatták, hogy öblög a víz felettük az esőcsatornában és egy szót sem beszéltek.